

УДК 316.42

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ П'ЄРА БУРДЬЄ НА РОЗВИТОК СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТЕМИ ПРАКТИК

Г.О. Бесєдіна, магістр філософії, аспірант першого року навчання кафедри теоретичної та практичної філософії філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена розгляду теорій практик як перспективному напрямку сучасних соціально-філософських досліджень у XXI столітті.

У статті розглянуто умови виникнення інтересу до феномену практик у європейській філософії ХХ-ХХІ століття, а також дано загальну характеристику цьому напрямку досліджень.

У статті розглядається теорія французького соціолога П'єра Бурдьє. Особлива увага надається аналізу концепції габітусу, яка свого часу стала новаторською, дала ідейний ґрунт для послідовників і зробила визначний внесок у соціально-філософський дискурс ХХ століття. Крім того, у статті розглядається критична позиція послідовників П'єра Бурдьє щодо концепції габітусу.

Ключові слова: практика(и), габітус, П'єр Бурдьє, диспозиція, екстеріоризація, інтеріоризація, інкорпорація.

На сьогоднішній день все більше дослідників, представників різних сфер філософського знання звертають велику увагу на «практики» як на те поле, у якому слід шукати вирішення насущних антропологічних і соціокультурних проблем. Теорія практик робить великий внесок у розуміння і переосмислення багатьох суперечливих питань таких як: соціально-наукове значення людської діяльності; природа суб'єктивності; втілення, раціональності, смислу, структури і трансформації соціального життя.

В Європі інтерес до дослідження поняття «практики» зародився на початку 80-х років ХХ ст. Як пишуть Волков і Хархордін у своїй праці «Теорія практик», використання терміну «практика» в соціальній теорії символізує компроміс між об'єктивізмом системно – структуралістичного підходу і суб'єктивізмом феноменології [5]. Американський антрополог Шеррі Ортнер висловив припущення, що починаючи з 1980 років поняття практики стало центральним орієнтиром для антропологічних досліджень.

У кожного соціолога і дослідника, що так чи інакше торкається проблеми практик у своїх дослідженнях, поняття «практики» набуває свого специфічного звучання і тлумачення. Як зазначають Хархордін і Волков, Марсель Мосс став першим представником соціальних наук, який дисципліновано відрефлексував практики [5]. Мосс, будучи етнографом і соціологом, а також племінником Е. Дюркгайма, разом зі своїм відомим родичем проводить етнографічне дослідження і доходить висновку, «що найбільш прості категорії нашої логіки виникають з рутинного практичного досвіду спорідненості і його просторово-часової організації. Пізніше, для пояснення зміни практик Мосс звертається до терміну «habitus» який позначає не індивідуальну звичку, а звичаєвість цілого народу.

Розглядаючи проблему «практики», не можна не згадати Л. Вітгенштайна з його ідеєю про те, що форма життя, або практика задає умови осмисленості буденної мови. Мова, таким чином, функціонує лише на фоні усієї тієї сукупності практик, які є прийнятими у даній культурі.

Для теоретиків практики практика постає як головний і безпосередній контекст, в якому перевага тілесних властивостей має вирішальне значення для суспільного життя і формування не тільки навичок і діяльності, а навіть тілесних переживань і фізичних структур.

Незважаючи на різноманітність підходів щодо визначення і застосування практик, усі вони пов'язані вірою у те, що такі явища як знання, смисл, людська діяльність, влада, мова, соціальні інститути і історичні трансформації відбуваються через безпосередню включеність у практику і є компонентами поля практики, що виглядає як зв'язок взаємопов'язаних практик. Центральним аспектом дослідження практик є те, що вони розглядаються у зв'язці з тілесністю, тобто форми людської діяльності взаємопов'язані з характером нашого тіла.

Сам характер практико-орієнтованих теорій є нерідко антисистемним, у тому плані що ці теорії відмовляються від створення певної структурованої системи з завершеним понятійним апаратом.

Тим не менш, деякі дослідники, керуючись метою представити практики як універсальний пояснювальний концепт, роблять спроби знайти для теорій практик спільний знаменник, таким прикладом є праця Філіпа Коркюфа «Нові соціології» що вийшла французькою у 1995 році.

Проте, ми акцентуємо свою увагу на ідеях однієї постаті, що стали принципово важливими для розвитку соціологічного знання у ХХ- ХХІ столітті. П'єр Бурдьє – відомий французький філософ, соціолог, публіцист, чия спадщина нараховує тридцять п'ять книг і близько чотирьохсот статей. Його ідеї і концепції стали свого часу революційними і викликали великий резонанс в академічних колах. До його основних праць відносяться «Нащадки» (1964), «Педагогічне відношення і комунікація» (1965), «Ремесло соціолога» (1968), «Практичне чуття» (1979), «Практичний смисл» (1980), «Начала» (1987).

Багато в чому теорія і концепції Бурдьє стали новаторськими і революційними для свого часу, тому як, не зважаючи на великий вплив робіт К. Маркса, ідей структуралізму, феноменології (Е. Гусерль, А. Шюц, що стали поштовхом до широкого аналізу буденного соціального досвіду) і класичної соціології, теорія Бурдьє виходить за межі загальноприйнятих соціологічних шкіл і напрямків.

Творчість Бурдьє є доволі критичною і безкомпромісною щодо сучасної соціології, що в свою чергу неодноразово призводило до критичних нападок на його теорію. «Коли я читаю деякі соціологічні праці, мене непокоїть, що люди, чією професією є об'єктивація соціального світу, так рідко спроможні об'єктивувати самих себе. Часто вони не усвідомлюють, що позірно науковий дискурс розповідає не про об'єкт, але про їхнє ставлення до об'єкта» [2, с. 35].

У книзі «Рефлексивна соціологія», що фактично є записом Чикагзького семінару, П'єр Бурдьє у діалозі зі своїм учнем і колегою Лоїком Ваканом, франкко-американським соціологом, роз'яснює основні положення своєї теорії і відповідає на зауваження критиків. Бурдьє має на меті переосмислити місце соціології у міждисциплінарному колі, місце соціологічного методу і, головне, місце дослідника у дослідженні.

Як пише дослідниця творчості П'єра Бурдьє Шматко Н.А., Бурдьє виступає проти суб'єкт-об'єктної альтернативи в соціальних науках, з однієї сторони, як проти пошуку актів чистої творчості індивіда, що не зводиться до структурної детермінації, і, з іншого боку, як переконання, що соціальні структури виникають самі по собі. Соціальний світ для дослідника – це завжди сукупність відносин, де окремі елементи не можуть бути вилучені і досліджені як ізольовані явища.

Для теорії Бурдьє характерна контекстуальність у визначенні понять. Соціальний світ – це принципово світ відносин, тому й усі його компоненти, понятійний апарат і методика дослідження соціального світу не можуть розглядатися в теоретичному вимірі.

В своїй праці «Практичний смисл», яка відома як «маніфест теорії практики», П'єр Бурдьє на основі зібраного ним значного емпіричного етнографічного матеріалу розкриває сутність основоположних понять його теорії і аналізує формування і функціонування логіки практик.

Етнограф має справу з символічними практиками, що будуються на опозиціях (чоловіче – жіноче, мокре – сухе, захід – схід, літо – зима, місяць – сонце) і презентують устрій суспільства, місця і важливість тих чи інших культурних і природничих явищ. Одним з принципово важливих методів етнографічного дослідження, яким скористався Бурдьє під час дослідницьких розиток в Алжирі, було перенесення даних про ритуали і звичаї у сферах шлюбу і збору врожаю (шляхом створення перфокарт) і подальше їх дослідження з метою знаходження масивних областей практик; структури і орієнтація часу, структури і орієнтації простору, цінностей і поділу праці.

На перший погляд поняття «практика» – загальне і ніби само собою зрозуміле, але воно все ж вимагає пояснення. Практика – це все те, що соціальний агент робить сам і з чим він зустрічається в соціальному світі. Практика не може бути зведена ні до об'єктивного цілеспрямованого перетворення соціального світу, ні до суб'єктивного досвіду свідомості, а є дійсним здійсненням (об'єктивних і суб'єктивних) соціальних структур. У найзагальнішому вигляді практика є подія соціального світу, але ж подія, в свою чергу, є похідне від зміни. Отже, можна сказати, що практика є зміною соціального світу виробленим агентом.

Суб'єктивне в соціології – практика – виявляється і об'єктивним, автономним і необхідним. Те, що практика проводиться агентом в рамках об'єктивних і суб'єктивних структур, означає, що вона завжди чимось обумовлена, від чогось залежить, впливає з іншого, а її умови і передумови практики суть її ж атрибути, оскільки формують ситуацію, в якій практика твориться агентом [4].

Будь-яка практика є відмінністю: коли діючий суб'єкт щось робить, він відрізняє себе від предмета своєї практики; те, що і як він робить, відрізняє його предмет діяльності від інших; його спосіб і стиль поведінки

відрізняється від характеристик інших агентів тощо. Тільки за цієї умови практика може бути виділена з хаосу «суспільного життя».

Сам Бурдьє говорить, що у 1963 році його стаття що вийшла у збірнику, присвяченому Клоду Леві-Строссу є останньою роботою в дусі усвідомленого структуралізму [1, с. 12]. Особливо його обурює той факт, що структуралісти, такі як Леві-Строс, Альтюссер тощо прибирають діючих агентів, переводячи їх у статус побічного явища структури. Бурдьє відмовляється від побудови повністю зв'язної системи у дослідженні соціальних практик. «...Здається, цим пояснюються мої складності в тому, щоб прийняти і дійсно врахувати в моєму аналізі об'єктивну подвійність (з точки зору самої системи класифікації) всієї сукупності символів або практик (вугілля, ополоник, лялька, що використовуються в деяких ритуалах тощо), щоб класифікувати їх як таке, що не можливо класифікувати і включити цю нездатність класифікувати все в саму логіку системи класифікації. Мені було потрібно багато часу, щоб зрозуміти, що схопити логіку практики можна тільки через побудови, які її руйнують як таку, якщо тільки ми не почнемо розглядати, чим є, а головне, що роблять інструменти об'єктивації: генеалогії, схеми, зведені таблиці, плани, карти, і після виходу останніх робіт Джека Гуді я б додав до них звичайні письмові описи» [1, с. 13].

П'єр Бурдьє на сторінках своїх праць невтомно полемізує з вихідними положеннями структуралізму. «Якби основою практик була породжуюча формула, яку потрібно було б сконструювати для їх пояснення – ця сукупність незалежних один від одного і в той же час пов'язаних аксіом, – то практики, виробленні відповідно повністю усвідомленим практикам, породження, виявилися б полишеними усього, що їх власне і визначає як практики: невпевненість, вагання, що впливають з того, що вони засновані не на свідомих і постійно діючих правилах, а на практичних схемах, непрозорих для самих себе, схильних до змін в залежності від логіки ситуації, від нав'язуваної нею і майже завжди часткової точки зору. Таким чином, дії практичної логіки рідко бувають послідовними і так само рідко зовсім незв'язними» [1, с. 14].

Так само дослідник критично налаштований щодо позиції дослідника стосовно предмету дослідження. «Соціальна наука не повинна – як того бажає об'єктивізм – просто порвати з локальним досвідом і місцевим уявленням про цей досвід; їй, крім того, необхідний наступний розрив,

яким будуть поставлені під сумнів припущення, властиві положенню «об'єктивного» спостерігача, що невпинно займається інтерпретацією практик і прагне привнести в предмет принципи власного ставлення до нього..., а також схильність до редукції взаємодій до одних символічних обмінів» [1, с. 23]. Це прагнення не завжди є усвідомленим, частіше за все практика викривляється в силу того, що перетворюється в предмет, який досліджується під певним кутом зору з привнесенням оціночного судження. Для Бурдьє метою критичної рефлексії над межами вченого розуміння є більш повне його обґрунтування і звільнення від викривлення, що супроводжує епістемологічні і соціальні умови його виробництва.

Однією з принципово важливих концепцій в теорії Бурдьє, на яку варто звернути увагу, є концепція габітусу. Термін габітус ми знаходимо ще у ранніх роботах Марселя Мосса. У габітусі, зазначає Мосс, ми повинні побачити техніку і роботу колективного та індивідуального практичного розуму. Проте саме Бурдьє надав йому того вигляду, в якому він використовується в сучасній соціології.

«Габітус – система стійких і переносних диспозицій, структуровані структури, схильні функціонувати як структуруючі структури, тобто як принципи, що породжують і організовують практики і уявлення, які можуть бути об'єктивно адаптовані до їх мети, проте не передбачають усвідомлену спрямованість на неї і обов'язкове оволодіння необхідними операціями по її досягненню» [1, с. 44]. Структури габітусу лежать в основі сприйняття і оцінювання усякого подальшого досвіду». Габітус як продукт історії витворює практики як індивідуальні, так і колективні, а отже, саму історію у відповідності до схеми породжених історією» [1, с. 45].

Габітус як система диспозицій минулого, що проникає в теперішнє і прагне продовжуватися в майбутньому, актуалізується в практиках, що структуровані відповідно принципам габітусу. Габітус є набутою системою породжуючих схем. Габітус є безкінечною здатність «вільно, але під контролем» [4] породжувати думки, сприйняття, вирази почуттів, дій, а продукти габітусу завжди лімітовані історичними і соціальними умовами його власного формування, тому свобода, яку він дає, є доволі умовною, вона не допускає ані створення будь-чого небачено нового, ані простого механічного відтворення першопочатково заданого. Габітус дозволяє виробляти велику кількість практик, проте в той самий час обмежує їх розмаїття. Практики не можна вивести, зрозуміти, що є габітус, можна

лише при співставленні соціальних умов, в яких він формувався, з соціальними умовами, в яких він здійснювався [4]. Певний габітус є вказуванням на стиль практик певного агента чи певної групи агентів.

Термін «диспозиція», який використовує дослідник для розкриття поняття «габітус», можна тлумачити як схильність агента до певної поведінки, дії, вчинку і їх послідовності, або як усвідомлена готовність до оцінювання ситуації і до поведінки, що зумовлена попереднім досвідом. Габітус, і в цьому його принципова важливість, є посередником між «агентом» і соціальними відносинами.

Габітус є інтеріоризованою сукупністю соціальних відносин і разом з тим є необхідним джерелом для суб'єктивних умов практик агента. «...звідси виходить, що габітус робить можливою екстеріоризацію інтеріоризованого, тобто габітус є породжуючим механізмом практик. Таким чином, сутність габітусу полягає в тому, що він, по-перше, є продуктом інтеріоризації об'єктивних соціальних структур, і по-друге необхідна індивідуальна умова їх екстеріоризації» [4].

Габітус проявляється в усіх практиках агента зі збереженням схеми в усіх сферах діяльності людини. Габітус – це відтворення зовнішніх соціальних структур під виглядом внутрішніх структур особистості.

Однією з важливих складових інтеріоризації є інкорпорація – коли зовнішні соціальні відносини знаходять прояв через тіло агента і проявляються в диспозиціях як особлива манера говорити, ходити, використовувати жести і міміку.

Ще однією важливою рисою габітусу є те, що він виступає як умова узгодженості практик агентів що належать до однієї групи. Агенти які мають однакові габітуси в більшості випадків, коли це стосується вибору професії, книг, розваг, їжі, чоловіка або дружини, діють аналогічно.

Як зазначає Н. Шматко – кожен прислухається до свого «особистого смаку» реалізує свій «індивідуальний проект», спонтанно узгоджуючи свої дії з тисячами інших агентів, які сприймають, оцінюють, думають і діють так само як він. Через схожість габітусів можна пояснювати прояви солідарності між індивідами і соціальними групами. «Відношення до іншого є, по суті, комунікація габітуса з габітусом, зв'язок скоріше практичний, ніж інтелектуально відтворюваний» [4].

Проте на сьогоднішній день французькі провідні соціальні філософи, до них належать Люк Болтанськи – учень Бурдьє, Лоран Тевено, Жак

Рансьєр тощо, вважають теорію Бурдьє детерміністською і такою, що не може адекватним чином або в повній мірі відповісти на питання, які є актуальними для сучасної соціальної філософії. На їхню думку, Бурдьє, який намагається позбутися суб'єктивізму у тлумачення соціальних явищ, сам потрапляє у пастку суб'єктивізму. В той самий час потрібно зазначити, що ідейні основи теорій вище зазначених філософів виростили на плідному ґрунті теорії Бурдьє.

Болтанські і Тевено провівши певні експериментальні дослідження по виявленню реальних практик класифікування, де респондентів розділили на пари і видали картки про освіту і поточне місце роботи певної особи. Їм було запропоновано розкласти картки на підгрупи за принципом, який вони визначають самостійно. Потрібно сказати, що дослідження проходило не настільки просто як очікувалося, тому як люди, працюючи в парах, постійно сперечалися між собою, а також наполягали на фіксації більш тонких розрізненнях в тих сферах зайнятості, які самі займали, а коли їм траплялися не типові картки з даними про особу яка має вищу освіту, але тимчасово працює прибиральником, респондентам доводилося змінювати принцип класифікації і пересортовувати картки.

В результаті дослідження було виявлено, що робота по класифікації є достатньо складною і призводить до конфліктів, особливо коли справа стосується нетипових ситуацій. «Іншими словами, неочікуваним висновком дослідження стало те, що класифікування будь-якої людини чи ситуації в зрозумілих респондентам термінах – це праця, якою вони займаються постійно, але який від цього часто не стає менш витратним» [5, с. 34].

Виходячи з цього досвіду були висунуті зауваження до праці Бурдьє про класотворення. Також виявилось, що визначати, до якої соціальної групи належить людина на основі її смаків, означає забрати право в людини «претендувати» на приналежність до іншого класу, а її поведінку трактувати як прояв певного класового габітусу. «У критиків такого підходу виникає питання: звідки Бурдьє знає, що Х – це представник класового габітусу групи, якщо самі респонденти так себе не кваліфікують, і, ймовірно не мали можливості зайнятися працею по кваліфікації того що відбувається? Він сам лише класифікував практики буденної класифікації, зводячи їх до певних груп (класів) феноменів, що називаються габітусами» [5, с. 35].

Таким чином, Л. Болтанскі і Л. Тевено приходять до висновку, що однією з головних рис прагматичного повороту, у їхній інтерпретації, полягає в тому, що це соціологія ситуації, а не соціологія процесів і соціальних груп.

Бурдьє вважав свою теорію методологічно завершеною настільки, щоб та, в свою чергу, могла претендувати на виробництво кінцевих і відносно вичерпних концепцій у дослідженні соціально-культурних явищ. Не дивлячись на це, його послідовники, віддаючи шану теоретичним здобуткам П'єра Бурдьє, знаходять його теорію неспроможною в принципово важливих моментах, ґрунтуючи свою критику на матеріалі емпіричних досліджень.

Головною метою введення поняття «габітус» було зняття протиставлення між структурними та індивідуальними практиками. Проте недосконалість цієї концепції проявляється в її детерміністському характері, коли габітус розглядається як певна основа для практик людини, де практики хоч і можуть приймати найрізноманітніші форми, проте нічим «небачено новим» вони бути не можуть.

На сьогоднішній день, коли більшість людей має відкритий доступ майже до будь-якої інформації і переживає величезну кількість нових перцепцій, чи можемо ми говорити про більш-менш чітку стратифікацію? Бурдьє пише про те, що підставою для спонтанної солідарності є схожість габітусів, але виникають ситуації коли люди солідарні між собою в одних питаннях і є жорсткими опонентами в інших. Чи мають учасники прояву спонтанної солідарності (мітинг, збори) настільки подібні мотиви, щоб їхні габітуси можна було б розглядати як схожі.

Можливо, формування габітусу відбувається не тільки за рахунок (інтеріоризації сукупності соціальних відносин), можливо, такі абсолютно індивідуальні досвіди як дитячі (фізичні і духовні) травми, страхи, фізіологічні особливості, наявність таланту, враження від прочитаних книг і походів на художні виставки є принципово важливими для розуміння поведінки людини? Ми не хочемо заперечувати доцільність концепції габітусу, проте на нашу думку, звертаючи увагу на зауваження критиків, вона не може претендувати на вичерпність у поясненні суспільних відносин і має потребу у доповненні, або ж у супутній концепції.

Література

1. Бурдьє П. Практический смысл / П. Бурдьє; пер. с фр.: А.Т. Бикбов, К. Вознесенская, С.Н. Зенкин, Н.А. Шматко; Отв. ред. пер. и послесл. Н.А. Шматко. – СПб.: Алетейя, 2001. – 562 с.
2. Бурдьє П. Рефлексивна соціологія/ П. Бурдьє, Л.Вакан; пер.з англ. Анастасії Рябчук. – К.: Медуза, 2015. – 224 с.
3. Волков В. Теория практик /В.Волков, О.Хархордин. – СПб.: Издательство Европейского университета в Санкт – Петербурге. – 298 с.
4. Шматко Н.А. "Габитус" в структуре социологической теории / Н.А. Шматко // Журнал социологии и социальной антропологии. – Т. 1. – 1998. – №2. – С. 60-70.
5. Хархордин О.В. Прагматический поворот: социология Л. Болтански и Л. Тевено / О.В. Хархордин // Социологические исследования. – 2007. – №1. – С. 32-41.
6. Theodore R.S. Introduction: practice theory /R.S. Theodore // The Practice Turn in Contemporary Theory. – Taylor & Francis e-Library, 2005. – P. 10-23.
7. Rouse J. Practice Theory / Joseph Rouse // Division I Faculty Publications. – Paper 43. – P. 500-540.

**THE IMPACT OF SOCIAL THEORY OF PIERRE BOURDIEU
ON THE DEVELOPMENT OF MODERN SOCIAL AND
PHILOSOPHICAL RESEARCH OF PRACTICES**

Hanna Besedina

The article is dedicated to the consideration of the theory of practice as a promising area of modern social philosophy thought.

The article describes the conditions for the appearance of interest to the phenomenon of practices in 20th-21st centuries European philosophy. Besides, the article provides general characteristics of the research line.

Today a considerable number of researchers, representing variable fields of knowledge, focus on practices as the area of solving urgent anthropological, cultural and social problems. In Europe, the interest to the concept of practice emerged in the early 80s of the 20th century. As Volkov and Harhordin assert in their book «Theory of Practice», using of the concept «practice» in social theory represents the compromise between objectivism of structuralistic approach and subjectivism of phenomenological one.

Despite the diversity of the approaches to the practices definition and application, all of them are connected to the belief that those phenomena as knowledge, meaning, human activity, power, language, social institutions and historical transformations occur through direct involvement to practices. Besides, aforementioned phenomena are the components of the practice fields that appear to be a connection of practices. The important aspect of the research of practices is their

connection with the corporality issues, what means that forms of human activity depend on our body features.

The article concerns the study of French sociologist Pierre Bourdieu. Particular attention is paid to the analysis of the concept of habitus, which was innovative at the time and gave the ideological ground for followers, as well as made an outstanding contribution to the 20th century social philosophy discourse. Bourdieu's theory is quite critical and uncompromising regarding the modern sociology – the circumstance that often leads to the critical attacks on his theory in return.

In his book «Practical Sense», which is known as a «theory of practice manifesto», Pierre Bourdieu reveals the essence of the fundamental concepts of his theory and analyzes the formation of the logic of practices, basing on his significant collection of empirical ethnographic material.

Pierre Bourdieu on the pages of his works tirelessly enters into a controversy with the basic principles of structuralism.

One of the fundamentally important concepts in the Bourdieu theory is the concept of habitus. The very term habitus we can find in the early works of Marcel Mauss. In the habitus, says Moss, we should see the techniques and work of collective and individual practical reason. However, Bourdieu gave the concept the interpretation, used in modern sociology. Habitus can produce a large number of practices, but at the same time it limits their diversity. To understand, what is the habitus itself, is possible only through comparing the social conditions, in which it was formed, and social circumstances, in which it was put into practice. Certain habitus is pointing on a certain agent style of practices or a certain practice style of agents group.

Furthermore, article provides the analysis of the critical perspectives of the Pierre Bourdieu's followers regarding to the habitus concept. Today key French social philosophy thinkers, such as Luc Boltanski (Bourdieu's student), Laurent Teveno, Jacques Ranciere and others consider Bourdieu's theory as deterministic and incapable to answer the topical social philosophy questions. They believe that Bourdieu, who is trying to extirpate the subjectivity from the interpretations of social phenomena, falls into the trap of subjectivity himself. At the same time, it is needed to notice that the theories of the aforementioned philosophers in its basic ideas have originated from the of Bourdieu's study.

Key words: practice (s) habitus, Pierre Bourdieu, disposition, externalization, internalization, incorporation.

ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ТЕОРИИ ПЬЕРА БУРДЬЕ НА РАЗВИТИЕ СОВРЕМЕННЫХ СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ ТЕМЫ ПРАКТИК

А. Беседина

Статья посвящена рассмотрению теорий практик как перспективному направлению современных социально-философских исследований в XXI веке.

В статье рассмотрены условия возникновения интереса к феномену практик в европейской философии XX-XXI века, а также дана общая характеристика этому направлению исследований.

В статье рассматривается теория французского социолога Пьера Бурдьё. Особое внимание уделяется анализу концепции габитуса, которая стала новаторской для своего времени, дала идейную почву для последователей и сделала выдающийся вклад в социально-философский дискурс XX века. Кроме того, в статье рассматривается критическая позиция последователей Пьера Бурдьё относительно концепции габитуса.

Ключевые слова: практика (и), габитус, Пьер Бурдьё, диспозиция, экстериоризация, интериоризация, инкорпорация.